

Covid-19 Pandemisi ve Sinema Sektöründe Kriz: Yapısal Sorunlarla Yüzleşme Fırsatı

Covid-19 Pandemic And Crisis In The Film Sector: Opportunity To Confront Structural Problems

Hakan ERKİLİÇ¹ , Senem DURUEL ERKİLİÇ² , Süleyman DEĞİRMEN³

¹Assoc. Prof. Dr., Mersin University, Faculty of Communication, Department of Radio, TV and Cinema, Mersin, Turkey

²Prof. Dr., Mersin University, Faculty of Communication, Department of Radio, TV and Cinema, Mersin, Turkey

³Prof. Dr., Konya Food and Agriculture University, Faculty of Social Sciences and Humanities, Department Economic and Administrative Programs, Konya, Turkey

ORCID: H.E. 0000-0002-0828-3848;
S.D.E. 0000-0003-2053-4635;
S.D. 0000-0001-8750-652X

Sorumlu yazar/Corresponding author:

Hakan Erkilic, Mersin Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Mersin, Türkiye

E-posta/E-mail:

erkilichakan@gmail.com

Geliş tarihi/Received: 03.02.2021

Revizyon talebi/Revision Requested: 04.02.2021

Son revizyon teslimi/Last revision received: 24.05.2021

Kabul tarihi/Accepted: 27.05.2021

Atıf/Citation: Erkilic, H., Duruel Erkilic, S., Değirmen, S. (2021). Covid-19 pandemisi ve sinema sektöründe kriz: Yapısal sorunlarla yüzleşme fırsatı. *Connectist: Istanbul University Journal of Communication Sciences*, 60, 91-125.
<https://doi.org/10.26650/CONNECTIST2020-868589>

ÖZ

Bu çalışmada Covid-19 pandemisinin sinema sektöründe yarattığı kriz ve bu krize yönelik destek paketlerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Krize ve destek mekanizmalarına yönelik görüşmelerden elde edilen veriler, sinema salonları, sinema çalışanları ve yapım grubu başlıkları altında toplanarak incelenmiş ve betimsel olarak analiz edilmiştir. Sinema sektöründe Covid-19 pandemisinin yarattığı kriz, sektörün yapısal sorunlarından (örgütlenme, güvencesiz ve ağır çalışma koşulları, telif hakları, dağıtım ve işletmecilikte tekelleşme, yeterli sermaye birikiminin olmaması gibi) bağımsız olmayıp birbirleriyle ilişkili bu alanlardaki krizi daha da derinleştiren bir seyir izlemiştir. Çalışmada sinema sektörüne yönelik farklı destek paketleri oluşturulması gerektiği ortaya konmakta ve sektörün desteklenme yöntemleri tartışılmaktadır. Destek paketleri kısa vadede Covid-19'un ortaya çıkardığı problemleri gidermeye, uzun vadede sektörün yapısal sorunlarını çözmeye yönelik olmalıdır. Sektör temsilcileri ile yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşme tekniği başta olmak üzere nitel yöntem kullanılmıştır. Pandemi, sinema sektörünün var olan yapısal sorunlarını çözmek için katalizör işlevi görebilir. Sinema, gerek ulusal kültürün temsilcisi olma niteliğinden ötürü, gerekse kültür ekonomisi içinde yüksek katma değer yaratma potansiyeline sahip olması nedeniyle kriz zamanlarının da ötesinde desteklenmek zorundadır. Yirmi birinci yüzyılın pandemi gibi krizlerle geçeceğine dair genel bir kanıdan hareketle bu çalışma, destek mekanizmalarının kalıcı olması için yasal düzenlemeler yapılarak, "Sinema-Televizyon Kriz Destek Fonu" oluşturulmasını önermektedir.

Anahtar Kelimeler: Türk sineması, Covid-19 pandemisi, kriz, Covid-19 önlemleri, destek politikaları

ABSTRACT

This study aimed to examine the crisis in the film industry as a result of the Covid-19 pandemic and its corresponding support packages for behind-the-camera employees, movie theaters and film productions. Since the crisis is dependent on the structural problems of the sector (i.e., organization, unsafe and poor working conditions, copyright issues, monopolization in distribution and management, insufficient capital accumulation, and piracy), it deepens

the current crisis in these interrelated areas. Thus, various support packages specific to the cinema sector should be created. To explore potential support packages, the study conducted semi-structured in-depth interviews with representatives of the sector. The pandemic can be a catalyst for solving the existing structural problems of the film industry, which exhibits different dimensions in this process. Cinema should be supported even beyond crisis because it is an important representation of national

culture and holds the potential to create high value in the cultural economy. Based on the general assumption that crises, such as pandemics, in the 21st century will come to pass, this study proposes a permanent support mechanism called the Cinema-Television Crisis Support Fund through legal arrangements.

Keywords: Turkish cinema, Covid-19 pandemic, crisis, Covid-19 safety guidance, support policies

EXTENDED ABSTRACT

The Covid-19 pandemic is an economic, social, and cultural crisis. One of the sectors most affected by the pandemic is the film industry. Several changes, such as the closure of movie theaters, the delay of screenings or their shift to digital platforms, the halt of productions, the unemployment of film workers, the postponement and cancellation of festivals, or the transition to online festival screenings shook the global film industry to the core. In other words, the Covid-19 pandemic has caused enormous damage to the film industry worldwide. According to data from Statista, the revenue loss of the global film industry in 2020 is USD 26 billion. Thus, scholars predict that regrouping may take five years for the global film industry a result of the crisis initiated by the Covid-19 pandemic.

Similar to the rest of the world, one of the sectors most affected by the Covid-19 pandemic in Turkey is the cinema sector. In Turkey, the total box office revenue for 2019 is 976,942,970 Turkish Liras (TL), which decreased to 299,444,667 TL by 2020. Thus, developing new business strategies and working practices is crucial. The cinema value chain should be reorganized with the development of digital platforms. Whether the film industry is considered within the field of culture, as in Europe and especially in France, or as an entertainment industry, as in the United States, both cinema policies should be supported and protected during this period of crisis. In this context, many countries exerted efforts within their economic capabilities to keep the sector alive through support packages.

As the Turkish film industry continues to struggle with the crisis, it suffered an even deeper wound for approximately one year due to the Covid-19 pandemic. In other

words, the film industry, which failed to overcome the 2019 popcorn crisis (caused by ticket revenue sharing between mainstream producers and movie theaters), entered yet a new crisis with the Covid-19 pandemic and was forced to face structural problems. Despite the difficulties posed by the Covid-19 pandemic, the current study views the situation from a different perspective and considers the pandemic a catalyst for confronting the structural problems of the film industry in Turkey. This study advocates the view that the film industry can take this crisis as an opportunity to eliminate the deficiencies in institutionalization and solve its structural problems.

This article is based on the authors' conclusion report numbered 120K625 for the Project TUBITAK 1001 Covid-19 and Society. In this study, the effects of the Covid-19 pandemic on the cinema industry are evaluated from a political economy perspective using descriptive research method, categorical content analysis and in-depth interviews. Using this methodological approach, the study analyzed the crisis resulting from the Covid-19 pandemic and its effects on the film industry through a contextual approach. Furthermore, analysis was conducted through the cultural, political, institutional, and industrial determinants of the national film industry. The study uses the research design approach, which employs data collected from various sources (i.e., face-to-face interviews, audio-visual materials, documents, and reports) in a detailed manner and thoroughly analyzes themes related to the case. Participants were selected from various groups (i.e., unions and professional organizations), relevant official institutions, behind-the-camera employees, producers, filmmakers, cinematographers, screenwriters, actors, film theater operators, distributors, and festival directors. In-depth interviews were conducted online with 52 people. Furthermore, the study examined and analyzed secondary sources, such as legislations, reports, and literature. In addition, data from Box Office records, the Social Security Institution and the Turkish Statistical Institute were analyzed.

In this context, the study groups support packages for the film sector under the following categories: (a) Economic Stability Shield Package, which is within the scope of the general support package; (b) Covid-19 Film and Television Relief Fund, which is created directly for the sector (behind-the-camera employees) with the cooperation of the Cinema & Broadcasting Union, Istanbul Foundation for Culture and Arts and Netflix; and; (c) the Turkish Ministry of Culture and Tourism Cinema Fund.

The cinema, which is an important representation of national culture within the film industry and holds the potential to create high added value, requires incentives

and support policies. Especially during periods of crises, such as pandemics, the sector should be supported in accordance with its project-based nature and work conditions for freelancing. Instead, of creating short-term solutions using support packages, this support policy should be reconsidered to increase the competitiveness of the sector in the long term. A general assumption indicates that the 21st century will feature many other crises. Therefore, creating support mechanisms is imperative. Specifically, the Cinema-Television Crisis Support Fund should be established and rendered permanent through legal regulations.

GİRİŞ

Dünya Sağlık Örgütü, 11 Mart 2020 tarihinde Covid-19 pandemisini (birçok coğrafyayı bir arada tehdit eden yaygın salgın olarak) ilan etmiştir. Pandeminin hızla yayılmasıyla farklı ülkelerde karantina önlemleri alınmıştır. Okullar, işyerleri kapatılmış, seyahat yasakları getirilmiş, sokağa çıkma yasakları uygulanmıştır. Kısıtlamalar ekonomik problemleri de beraberinde getirmiştir (Dinçer, 2020, p. 113). Covid-19 pandemisi, “küreselleşen dünyanın tek, birincil, ana ve merkezi gündem maddesi konumuna” gelmiştir (Keyman, 2020, p. 226). UNESCO (2020), Covid-19 pandemisini, kültür-sanat alanında kriz olarak değerlendirmektedir. Pandemi ve yarattığı kriz, kültürel ve yaratıcı endüstriler üzerinde yıkıcı bir etkiye sahip olmuş ve önceden var olan dalgalanmaları ortaya çıkarmış ve büyütüştür. İyileşmeler ne kadar geciktirilirse, bu alanların o kadar kalıcı biçimde etkileneceği ifade edilmektedir. Bordoni (Bauman & Bordoni, 2018, p. 9), ekonomik krizi “yatırımlardaki bir eksiklik, üretimde bir düşüş, işsizlikte bir artışla şekillenen bir durgunluk evresidir; genellikle ekonomiyle bağlantılı elverişsiz koşullardır” ifadesiyle tanımlamaktadır. Dinçer’e (2020, p. 118) göre eşi benzeri görülmemiş, nasıl ilerleyeceği ve nasıl yönetileceği bilinmeyen bir krizle karşı karşıya kalınmıştır. Ağırdır (2020), bu yüzyılın farklı krizlerle süreceğini ileri sürer. Bu bağlamda krizler, yaşanan felaketlerle baş etme stratejileri geliştirmeyi zorunlu kılarken aynı zamanda var olan sistemik sorunları çözmek için katalizör işlevi de görebilirler. Bordoni (Bauman & Bordoni, 2018, p. 11) krizin, tam anlamıyla olumlu, yaratıcı ve iyimser bir şeyi ifade ettiğini, çünkü bir değişimi kapsadığını ve kopuşun ardından bir yeniden doğum olabileceğini belirtmektedir.

Covid-19 pandemisi küresel sinema endüstrisinde büyük zararlar oluşturmuştur. Statista (Coronavirus Global Box Office, 2020) verilerine göre 2019 yılı küresel hasılat geliri 42.3 milyar Amerikan dolarıdır ve buna karşın Comscore (Global Box Office, 2020) verisine göre 2020 yılı küresel hasılat geliri 12.2 milyar dolar ve kayıp da 30.1 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Üstelik 2020 zararının önümüzdeki beş yılı etkilemesi öngörülmektedir. Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de, Covid-19 pandemisinden en fazla etkilenen sektörlerden biri sinema sektörü olmuştur. 2019 yılı Türkiye toplam gişe hasılatı 976.942.970 TL iken 2020 yılında 299.444.667 TL’dir¹.

Pandeminin seyrinin hızlanması sonucu sosyal mesafe önlemleri nedeniyle kültürel ve sanatsal etkinliklerin iptal edilmesi, sinema salonlarının kapanması sonucunda kültür endüstrileri alanında çalışanların gelirleri ya azalmış ya da ortadan kalkmıştır². Film

yapımları ertelenmiş, gösterimler dijital platformlara taşınmıştır. Pandemi sürecinin sinema sektörü üzerindeki olumsuz etkileri, kültürel bir temsil alanı olan film festivallerinde de görülmüştür. Festivaller bu süreçte iptal, ertelenme, online platforma taşınma veya karma gibi farklı eğilimler göstermektedirler.

Covid-19 pandemisinin sinema endüstrisine etkileri üzerine akademik makalelerden daha çok araştırma, rapor ve haber/yorum yazılarına rastlanılmaktadır.³ Pandemi sürecinin devam etmesi, bu olağanüstü durumun sinema endüstrisine etkilerini ve yaratacağı sonuçları öngörmeyi ya da bütüncül olarak değerlendirmeyi de zorlaştırmaktadır. UNESCO (2020), OECD (2020a), Avrupa Görsel-İşitsel Gözlemevi (European Audiovisual Observatory) (2020), Deloitte (2020), World Economic Forum (2020) gibi kurum ve araştırma şirketleri, Covid-19 pandemisinin kültür ve yaratıcı endüstriler üzerinde yarattığı krize ilişkin genel raporlar ile değerlendirmelerde bulunurken, sinema endüstrisinin desteklenmesine dair vurgular ön plana çıkmaktadır. Avrupa Görsel İşitsel Gözlemevi'nin (2020) Covid-19 görsel-ışitsel sektör önlemleri veri izleme projesi ile uluslararası sinema salon işletmecileri birliği UNIC'in (2020) "Covid-19 pandemisinin Avrupa sinema endüstrisi üzerindeki etkisi" adlı düzenli olarak güncellenen araştırmaları, genel görünümün çerçevesini çizmesi açısından önemlidir. Yine bu raporlardan Avrupa Görsel İşitsel Gözlemevi'nden Katsarova (2020), pandeminin Avrupa ülkelerinde sinema endüstrisinde oluşturduğu sorunları ve buna yönelik ülkelerde uygulanan destek mekanizmalarını belirtmektedir. Birleşik Krallık'ta BECTU (2020), yaptığı saha çalışmalarıyla Covid-19 pandemi krizinde yaratıcı endüstride çalışanların yaşam koşullarını araştırmaktadır. UNESCO'nun (2020) "kriz", OECD'nin (2020b) "kültürel şok" olarak nitelendirdiği durum, sınırlı sayıdaki akademik makalede sinema salonlarının kapanması, endüstri gelir döngüsünün bozulması, endüstride yaşanan istihdam/işsizlik sorunu ve dijital platformların yükseliş eğrilerinin endüstriyi yapısal olarak dönüştürmesi bağlamlarında ele alınmaktadır. Dünya Ekonomik Forum araştırmacılarından Whiting (2020) Covid-19 pandemisinin sinema ve televizyon endüstrisinde oluşturduğu değişikliklere dikkat çekmektedir. Kim (2020) Kore örneğinde Covid-19 pandemisinin sinema salonlarına etkisini ve gelir kaybını film talebi ve gişe geliri ilişkisi üzerinden incelemiştir. Parc ve Messerlin (2020) ise editoryal değerlendirme yazılarında Avrupa sinemalarında şikâyet edilen Hollywood baskısının, Covid-19 pandemi sürecinde ortadan kalmasının yarattığı ironik olumsuzluğu belirtmektedirler. Pandeminin sinema endüstrisi üzerindeki etkilerine dair haber ve yorumlardan en dikkat çekici olanlarından biri, İspanyol gribi sonrası Hollywood stüdyo sisteminin kurulması ile Covid-19 pandemisi sonrası stüdyoların dijital platformlar üzerinden yapılanmasını ele alan Brody'in (2020)

makalesidir. Yapılan alanyazını araştırmalarında Türkiye’de güncel haber ve yorumların yanı sıra Aytemiz’in (2020) Covid-19 sonrasını içeren genel bir değerlendirmesi ile akar Bikiin (2020) pandeminin kısa film festivalleri üzerindeki etkilerini inceleyen çalışması bulunmaktadır. Bu alışmalar dışında konuya ilişkin akademik bir araştırmaya rastlanmamıştır.

Destek paketleri sektörün mümkün olan en kısa zamanda ve güvenli biçimde iş alanına dönmesine yardımcı olmak için gereklidir. Taner’in de (2020) belirttiği gibi kültür endüstrileri, yaratıcı endüstriler katma değer sağlayan ve toplumun geleceğini kuran yapılardır. Kültür endüstrilerinin bu dönem ve her dönem tedbir-teşvik mekanizmalarına ve politikalarına ihtiyacı vardır (Taner, 2020, p. 398). Sinema endüstrisi, ister Avrupa’daki ve özellikle Fransa’daki gibi kültür alanı içinde ele alınsın, ister ABD’de olduğu gibi eğlence endüstrisi olarak değerlendirilsin, her iki koşulda da kriz sürecinde desteklenmek ve korunmak zorundadır.

Sinemaya yönelik olan destekler incelendiğinde şu başlıklar altında geliştikleri görülmektedir: Vergilerin askıya alınması, vergi muafiyetleri ve indirimleri, erken demeler, yarı-zamanlı çalışma, devlet garantili krediler, yardımlar, dayanışma fonları. Bu desteklerin oluşturulmasında devletlerin kültür ile ilgili bakanlıkları ve CNC (Fransa), BFI (İngiltere), FFA (Almanya), Screen Scotland (İskoçya) gibi ulusal sinema kurum ve kuruluşlarının katkıları bulunmaktadır. Netflix gibi dijital platformlar da sürecin atlatılması için önemli katkılar sunmaktadırlar. Ayrıca Amerika Birleşik Devletleri rneğinde büyük film şirketlerinin dışında kalan bağımsız yapımcı ve yönetmenler için meslek birliklerinin organizasyonu ile fonlar oluşturulduğu görülmektedir. Bu ereve de Avrupa Birliği lkeleri perspektifinden pandemi sürecinde sektöre bakış için Avrupa Görsel İşitsel Gözlemevi Webinarı incelenebilir.

Avrupa lkelerinde sürece ilişkin geliştirilecek politikaların ne olacağı konusunda sektör bileşenlerinin yürüttüğü çalışmalardan Avrupa Görsel İşitsel Gözlemevi’nin hazırladığı rapor ön plana çıkmaktadır (Kanzler & Simone, 2020). Bu rapora göre Covid-19 krizi, film endüstrisindeki eğilimleri hızlandırmış ve derinleştirmiştir. Reklam gelirlerinin baskısıyla filmlerin finanse edilmesinde artan zorluklar, ekonomik durgunluk, n satışların sadece yüksek bütçeli yapımlar için mümkün olması, box-office gelirlerinin sınırlı sayıdaki belirli filmlerde toplanması sektörel bunalımlardan bazılarıdır. Covid-19 pandemisinin en çok küçük ölçekli yapımları etkileyeceği, bu açıdan süreçte en fazla zararı bağımsız yapımların ve kültürel çeşitliliğin göreceği öngörülmektedir. Avrupa Görsel-İşitsel

Gözlemevi, tüm Avrupa ülkelerinin Covid-19 sürecine verdikleri reaksiyonu anlamak ve resmi bir bütün olarak değerlendirmek amacıyla çevrimiçi bir toplantı düzenlemiştir. Webinarda üstünde durulan görüşler şöyle özetlenebilir: Avrupa Görsel-İşitsel Gözlemevi Pazar Araştırması Bölümü Başkanı Gilles Fontaine, sinema sektörünün tüm medya ekosistemi içindeki en kırılgan sektör olarak görülebileceğini belirtmiştir. Krizin aşılmasında bağımsız yapımların destekleneceği yöntemlerin geliştirilmesi üzerinde durulmuş, bu süreçten VoD'ların kârlı çıktığı kanısının yaygın olduğunun altı çizilmiştir. İşaret edilen ilginç noktalardan biri, bağımsız yapımların VoD'de en çok izlenme şansını Covid-19 sırasında evlerine kapanan izleyiciyle bulmuş olmalarıdır. Gilles Fontaine bu krizin bir kazananı varsa, onun internet reklamcılığı olduğunu belirtir. En önemlisi sinema sektörünün bir süredir yakalandığı sistemik bir hastalığın Covid-19 sürecinde belirginlik kazandığı ve krizin sinemanın içine girdiği koşulların ölçeğini büyüttüğü ifade edilmiştir (Avrupa Görsel İşitsel Gözlemevi Webinarı, 2020).

Salgının sonu uzak olduğu için olası ekonomik etkilerini sayısallaştırmak henüz mümkün değildir (Dinçer, 2020, p. 114). Sinema sektörü, gişe gelirleri dışında veri toplamanın zor olduğu alanlardan biridir ve bu nedenle pandeminin sektör üzerindeki kısa vadeli etkilerini bile hesaplamak zor olmaktadır. Sinema sektörünün ekonomik büyüklüğüne ve istihdamına yönelik veriler oldukça sınırlıdır. Sektörün yapısal sorunları vardır; kriz, bu sorunların görünür olmasını sağlamıştır. Türk sineması, Türkiye'nin değişen ekonomik, siyasal ve kültürel şartları doğrultusunda kendi içi dinamikleriyle şekillenmiştir (Erkılıç, 2003; 2014). Türk sinemasının sektörel gelişimi kendi içinde farklı dönemler barındırmakla birlikte, 95' öncesi ve sonrası olarak ikiye ayırmak endüstrileşme ve yapısal sorunları daha iyi açıklayacaktır. Türk sineması 95' öncesi, kendi iç piyasa seyircisine bağlı olarak devletin teşvik ve yasal düzenlemeler yaparak destek olmadığı kapalı bir üretim tarzı sergiler. Kendine özgü bir üretim tarzı geliştiren (örneğin bölge işletmeciliği) bu yapı, seyirci faktörü ortadan kalktığında yok olmuştur. 90'lardaki büyük kriz, 95' sonrası yeniden yapılanan ve sonuçlarını özellikle 2000'li yıllarda gördüğümüz iki katmanlı üretim tarzını doğurmuştur. Yeniden yapılanan ana akım sinema ile sinema fonu destekleriyle gelişen bağımsız sinema/sanat sineması bu dönemin iki temel aksını oluşturur. Ana akım filmler gişede başarılı olurken bağımsız/sanat sineması örnekleri de uluslararası festival döngüsünde önemli başarılar kazanırlar (Erkılıç, 2014). 2019 yılı ana akım yapımcılarla sinema işletmecileri arasında bilet bedelinin bölüşümü üzerinden çatışmalı geçmiş ve pop-corn krizi olarak anılmıştır (Aydemir, 2018; 2019). Ana akım filmlerinin gösterimlerini ertelemeleri 10 milyonluk seyirci kaybına neden olmuş ve bilet bedeli artırılarak gişedeki kayıp dengelenmiştir (Box Office Türkiye, 2020a). Sorun

7163 sayılı yasal düzenleme ve onun yönetmelikleri çerçevesinde çözülmüştür (Erem, 2019). Yani Türk sineması Covid-19'a pop-corn krizinin etkisinde girmiştir. Sinema salonları, 17 Mart'tan 1 Temmuz'a kadar kapalı kalmıştır. 17 Kasım 2020 tarihinde alınan Koronavirüs Yeni Tedbirler kapsamında sinema salonlarının faaliyetleri (sektörden gelen talep üzerine) 20 Kasım 2020 tarihinden 31 Aralık 2020 tarihine kadar yeniden durdurulmuştur. İçişleri Bakanlığı genelgesi ile sinema salonlarını açılma tarihi 12 Mayıs 2021'e uzatılmıştır. Pandeminin başlangıcından itibaren toplam 32 hafta açık kalan sinema salonlarının 2020 gişe gelirlerinin 2019 verileriyle karşılaştırılması (Table 1), sektördeki daralmayı göstermektedir.

Covid-19 süreci ve öncesinde ortaya çıkan tablo üzerine ekonomik yapıya bağlı tarihsel bir değerlendirme yapılabilir. Bu değerlendirmede sinema sektörünün yeterli sermaye birikimine sahip olmaması, güçlü kurumsal yapıların yokluğu (meslek örgütleri ve sendikalar gibi), küresel bağlantıları olan yapımcılık modelinin gelişmemiş olması, çalışma şartları, sosyal haklar, telif hakları, korsan, tekelleşme gibi yapısal sorunları olduğu ileri sürülebilir (Özön, 1985; Şener, 1970; Evren, 1997; Scognamillo, 2003; Abisel, 1994; Erkılıç, 2003, 2008, 2014; Teksoy, 2008; Tanrıöver, 2010; Kalemci & Özen, 2011; Arslan, 2011; Kanzler, 2014). Bu yüzden Covid-19 pandemisini sinema sektörünün yapısal sorunlarını çözmek için bir fırsat olarak da değerlendirmek gerekir.

Bu çerçevede ekonomi politik yaklaşım çalışmanın ardalanında işe koşulmuş, sektöre bakışta ve çözümlenmede belirleyici olmuştur. Golding ve Murdock (1991, pp. 11-15) başlangıç olarak, medyanın ekonomi politiği ile medya ekonomisini ayırmak gerektiğini belirtirler. Medya ekonomisi ayrı bir faaliyet alanı olarak ele alınırken, medyanın ekonomi politiği, ekonomik organizasyon ile politik, kültürel ve sosyal yaşam arasındaki etkileşimi vurgular. Ekonomi politik medyanın hem ekonomik hem de sembolik boyutlarını aktif olarak ele almaktadır. Böylece kamusal alandaki söylem ve temsiller ile kültürel üretimi finanse ve organize etmenin farklı yollarını ve izleyicilerin bunlara erişiminin sonuçlarını göstermeye çalışır. Wasco (2004, pp. 227-228) sinemanın ekonomi politiğinin, genel ekonomi politikten ayrı düşünülmeceğini belirtir. Wasco, sinemanın ekonomi politik incelemesini yalnızca endüstrinin durumunun bir tanımı olarak görmez ve Mosco'dan hareketle endüstrinin sınıf ve diğer sosyal ilişkileri kapsayan daha geniş bir kapitalist bütünlük içine yerleştirilerek eleştirilmesini önerir. Çalışmanın araştırma soruları ve bunlara yönelik çözüm önerilerinde bu ekonomi politik yaklaşım belirginlik kazanır. Bu çalışma Covid-19 pandemisinin sinema sektöründe yarattığı krizi, sinema salonları, sinema çalışanları ve yapım grubu özelinde incelemektedir. Bu doğrultuda çalışmada, sinema sektörünün

yapısal sorunlarının pandeminin yarattığı krizle derinleştiği, diğer taraftan pandeminin var olan sorunlarla bir yüzleşme fırsatı sunarak problemlerin aşılmasında bir katalizör işlevi görebileceği ortaya konmaya çalışılacaktır. Yazarların (2020) Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) 1001 Covid-19 ve Toplum 120K625 nolu proje sonuç raporuna dayanan bu makale, pandeminin yarattığı krize çözüm önerileri getirmesi ve Türk sinemasının yapısal sorunları çözmek için katalizör olarak görmesi açısından önem kazanmaktadır.

AMAÇ VE YÖNTEM

Bu çalışmada Covid-19 pandemisinin sinema sektöründe yarattığı kriz, sinema salonları, sinema çalışanları ve yapım grubu kapsamında incelenmiştir. Alanyazını taramalarından elde edilen veriler ışığında yapılan derinlemesine görüşmeler içerik analizi tekniği kullanılarak çözümlenmiştir. Bir vaka analizi şeklinde ele alınan Covid-19 pandemisi ile sektörde yarattığı kriz betimleyici yaklaşımla yorumlanmıştır.

Amaç

Makalenin temel amacı Covid-19 pandemisinin Türkiye’de sinema sektöründe yarattığı krizi incelemek ve olası çıkış yollarını saptamaktır. Bu çerçevede Covid-19 pandemisinin sinema sektörü üzerindeki yıkıcı ekonomik ve sosyal etkileri araştırılmış ve sektörün tüm şirketleri ve çalışanları destekleyici eylemleri saptanmaya çalışılmıştır. Makale, Türkiye’de Covid-19 pandemisinin sinema sektöründe oluşturduğu krizi bütün yönleriyle ele almayı ve çözüm yollarını araştırmayı hedeflemektedir. Bu çerçevede araştırmamızın kapsamını, sinema salonlarının kapanmasıyla gösterimlerin iptal edilmesi, film setlerinin durması, yapımı planlanan filmlerin iptal edilmesi, film festivallerinin ertelenmesi, gelişen dijital platformlar ile sektörün ekonomik kaybı, buna bağlı olarak sektörde istihdam edilen kişilerin ekonomik/sosyal sorunları ve bunlara dair çözüm yolları oluşturmaktadır. Araştırma kapsamında şu araştırma soruları oluşturulmuştur:

1. Covid-19 pandemisi süreci sinema salonlarında nasıl bir değişime neden olmaktadır?
2. Covid-19 pandemisi süreci yapım aksında nasıl bir değişime neden olmaktadır?
3. Covid-19 pandemisi süreci sinema çalışanlarının koşullarında nasıl bir değişime neden olmaktadır?
4. Sinema sektörünün proje bazlı yapısına ve esnek çalışma koşullarına özgü destek paketi nasıl oluşturulmalıdır?

Söz konusu araştırma soruları çerçevesinde çözümlerin geliştirilmesi hedeflenmektedir.

Yöntem

Bu çalışmada Covid-19 pandemisinin sinema sektörüne etkileri, betimsel araştırma yöntemiyle, vaka çalışması, derinlemesine görüşme ve kategorisel içerik analizi teknikleri (Yıldırım & Şimşek, 2011; Merriam, 2015, pp. 170-184) kullanılarak ekonomi politik bir perspektiften değerlendirilmiştir. Çalışma sinema salonları, yapım aksı, sektör çalışanları, yapısal sorunlar kategorileri ile destek, önlem, kriz, dijital platform, seyirci, endüstri/ sektör, salonlarda daralma, pandemi, freelance, sosyal güvence, fonlama, tekelleşme gibi kodlarla analiz edilmiştir. Ayrıca ikincil kaynakların inceleme ve analizine (rapor, yasa/mevzuat, alanyazını vb.) yer verilmiştir. Makalenin yöntemsel yaklaşımı, Covid-19 pandemisinin sinema sektöründe yarattığı krizi, bağlamsal yaklaşımla (Turner, 1999, p. 153) ulusal film endüstrisinin kültürel, politik, kurumsal, endüstriyel belirleyicilerini analiz etme olanağı vermiştir.

Creswell'in (2013) tanımlamasıyla vaka çalışması araştırmacının sınırlı bir ya da birkaç sistemi (vakalar), pek çok kaynaktan topladığı (gözlemler, yüz yüze görüşmeler, görsel işitsel malzemeler, doküman ve raporlar) ayrıntılı ve derinlemesine veriler kullanarak zaman içinde keşfettiği ve vakayı betimleyerek ilgili temaları raporladığı bir yaklaşımdır. Covid-19 pandemisinin sinema sektörüne etkisine odaklanan bu çalışma, vaka çalışmasının belirlilik özelliğini karşılamaktadır. Bu çalışma, Covid-19 pandemisinin sinema sektöründeki etkilerini bir vaka olarak ele almaktadır. Vaka çalışması sonucu elde edilen çıkarımlara, zengin ve yoğun betimleme sonucu ulaşılmıştır. Bu bağlamda proje kapsamında pandemi döneminde yaygın olarak gerçekleşen webinar ve online toplantıların alan ile ilgili olanlarına katılım sağlanmış ve kayıtları çözümlenmiştir. Yine sektöre yönelik yasa, mevzuat, rapor vb. belgeler toplanmış ve değerlendirilmiştir. Bu çerçevede elde edilen bilgi ve bulgular yapılan derinlemesine görüşmelerin yapılandırılmasında da yönlendirici olmuştur. Vaka çalışması, "araştırmacının bir kişiye, gruba, örgüte ya da ortama ilişkin çoklu veri toplama yöntemlerini kullanarak elde ettiği verileri derinlemesine analiz ettiği araştırma desendir" (Atalay Mazlum & Mazlum, 2017, pp. 10-11).

Katılımcılar

Sektör temsilcileri (sendika ve meslek örgütü), ilgili resmi kurum temsilcileri (Sinema Genel Müdürlüğü, Telif Hakları Genel Müdürlüğü, İŞKUR Genel Müdürlüğü), kamera arkası çalışanları, yapımçı, yönetmen, görüntü yönetmeni, senaryo yazarı, oyuncu,

sinema salon işletmecileri, ithalatçı-dağıtımçı, festival yönetmenleri arasından seçilmiştir. Katılımcılar gönüllü olarak katılmışlardır. Toplam 52 görüşme yapılmıştır (Table 2).

Veri Toplama

Veri toplama aşamasında derinlemesine görüşme tekniği kullanılmıştır. Derinlemesine görüşme, araştırma problemine ilişkin kişilerin düşünce, görüş ve deneyimleriyle ilgili bilgi toplamak istendiğinde kullanılan bir görüşme tekniğidir. Görüşmeler, geleneksel not tutma ve kaydetme tekniklerinin yanı sıra, katılımcıların rızalarının alınmasıyla görüntülü olarak da kaydedilmiştir. Hareket kısıtlaması ve pandemi seyri nedeniyle görüşmeler çevrimiçi olarak gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların alan ve sektör deneyimine bağlı olarak, 4 görüşme yapılandırılmış, 40 görüşme yarı yapılandırılmış ve 8 görüşme açık uçlu (yapılandırılmamış) olarak gerçekleştirilmiştir. Derinlemesine görüşmelerde katılımcılar sektöre yönelik genel değerlendirmelerde bulunmuş ve sorunları ifade etmişlerdir.

Veri analizinde katılımcıların söylediklerinden doğrudan ve sık sık alıntı yaparak betimsel bir yaklaşımla veriler sunulmuştur. Betimlemeyi de içeren bir biçimde nedensel ve açıklayıcı sonuçlara ulaşmak amacıyla sistematik analiz yapılmıştır. Betimlemeyi ve analizi temel olarak veri analizi sürecine kendi yorumlarımız (ilişkilendirme, anlamlandırma ve tahminlerimiz) dâhil edilmiştir. İkincil kaynakların inceleme ve analizi yapılmıştır. Sektörün hem yasal mevzuat düzenlemeleri hem de ekonomi-politik arka alanını çözümlmek için TBMM tutanakları, yasalar ve COVID 19 sürecine ilişkin haberler taranmıştır. Dokümanlar, nitel araştırmada etkili bir şekilde kullanılması gereken önemli bilgi kaynaklarıdır (Yıldırım & Şimşek, 2011). Meslek örgütlerinin yayımladığı raporlar, broşürler ve diğer efemera materyaller taranmış, Avrupa ülkeleri destek politikaları incelenmiştir. Araştırma kapsamında Mart 2020 - Aralık 2020 tarihleri arasında "sinema sektörü" ve "Covid-19 pandemisi" bağlamında medyanın taranmasıyla elde edilen belgelerin incelenmesi, sınıflandırılması ve yorumları yapılmıştır. Nitel araştırma yöntemlerine, ağırlıklı olarak da belgelerin taranmasına, tasnifine, sınıflandırılmasına ve yorumlanmasına dayanan bu çalışmalar sırasında meslek örgütleri arasında krize farklı yaklaşımlar ilişkilendirilerek yorumlanmıştır. Box Office verileri, SGK, TÜİK verileri incelenmiştir.

İşlem

Yapılan 52 derinlemesine görüşme çevrimiçi ortamda Zoom üzerinden gerçekleştirilmiştir. Özellikle sinema salonlarının yeniden kapatılması (20 Kasım 2020)

ve sinema salonlarına destek paketinin açıklanması gibi gelişmeler nedeniyle bazı katılımcılarla birkaç kez görüşme yapma durumunda kalmıştır. Kayıt altına alınan görüşmeler deşifre edilmiştir. Toplam 147 sayfalık ve 49.742 kelimedenden oluşan deşifreye ulaşılmıştır. Derinlemesine görüşme sonucu katılımcılardan elde edilen veriler, görüşler ve öneriler filtrelenerek benzer öneri ve görüşler olarak sınıflandırılmıştır.

BULGULAR

Bulgular bölümünde pandeminin sinema salonlarında, yapım aksında, sinema çalışanlarının koşullarında yarattığı değişim ile krize karşı oluşturulan destek paketleri ele alınmıştır.

Pandemi Sürecinde Sinema Salonları

Sinema Genel Müdürlüğü 2020 yılı Aralık ayı verilerine göre ülkemizde düzenli olarak gösterim yapan 439 sinema kompleksi, 2.850 perde ve 333.865 koltuk mevcuttur. TÜİK verilerine göre 2019 yılı içinde sinema salonlarında çalışan tüm personel sayısı 5.238'dir (TÜİK, 2019).

2020 yılı içinde sinema salonları gösterimi yalnızca 32 hafta ile sınırlı kalmıştır. Deniz Yavuz'un (2020) yıl içinde açık kalan haftaların toplam gişe hasılatı ve bilet satışlarını karşılaştırdığı çalışma, 2020 yılına ilişkin çarpıcı durumu ortaya koymaktadır. 1 Ocak-16 Mart tarihleri arasında 75 günde 16.589.414 bilet satılırken, pandemi kapanmaları sonucu, yeniden açılan sinema salonlarında 1 Temmuz-20 Kasım tarihleri arasında 140 gün içinde 952.916 bilet satışı gerçekleşmiştir. Bu çalışma, Covid-19 pandemisinin sinema salonları üzerindeki yıkıcı etkisini açıkça göstermektedir. Kriz ile birlikte sektörün en çok üzerinde durduğu iki konu, salonların kapanmaya ve dijital platformların yükselmeye devam edeceğidir.

Dijital Platformların Yükselişi ve Değer Zincirinde Değişim Yaratma Potansiyeli

Dijital platformların yükselişi ve değer zincirinde değişim yaratma potansiyeli, internet ve getirdiği olanaklar katılımcıların da ifade ettiği gibi Covid-19 pandemisi sürecinde, hız kazanarak sektörü derinden etkilemiştir. ABD'de stüdyoların pencere erteleme sürelerini kısaltmaları, filmlerin gösteriminde sinema salonlarını atlayarak doğrudan dijital platformlarda sunmaları, bu değişimin temel göstergeleri olarak değerlendirilebilir.

Yeni Normalde Sinema Salonlarında Alınan Önlemler

Sinema salonlarının 1 Temmuz 2020 tarihinde yeniden açılması ile birlikte gösterimler, Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın 23 Haziran 2020 tarihli "Kültür ve Sanat Tesislerinde Kontrollü Normalleşme Süreci Genelgesi" kapsamında alınan tedbirlere uygun olarak gerçekleştirilmiştir (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2020a). Genelge ateş ölçümü, koltuk mesafesi, yiyecek-içecek sınırlandırması, salona temiz hava sirkülasyonu sağlanması, sadece e-bilet satışı yapılması, seans aralarında temizlik ve hijyen gibi önlemleri içermektedir. Ayrıca 04.11.2020 tarihli Koronavirüs Ek Tedbirleri Genelgesi'yle sinema salonları 22:00'de kapanmıştır (İçişleri Bakanlığı, 2020). Bağımsız sinema salonu işletmecileri sağlık açısından sinema salonlarının güvenli mekân olmalarına ilişkin şunları ifade etmişlerdir: "Kapısı sokağa açılan sinema olmamızdan dolayı içeri temiz hava verebiliyoruz. Hijyen kurallarına uyuldu, seanslar arası dezenfeksiyon yapıldı" (K26; K37). Bir başka katılımcı da AVM içinde yapılan sinema salonuyla bina içindeki sinema salonu karşılaştırmasını yaparken sektörün görüş almasına vurgu yapmaktadır: "İlk defa bir sektör bilim kuruluna ne yapabiliriz diye sordu, toplantılarına katıldı (SİSAY) Sinema salonlarına temiz hava şart, AVM'lerde nasıl olacak?" (K6). Hijyen kurallarının uygulanmasıyla ilgili farklı görüşler de mevcuttur: "Kılavuzu yerine getirmek ekstra maliyet getiriyor..." (K7).

Tekrar Açılma Kampanyaları

Sinemaların 1 Temmuz'da yeniden açılmasıyla ilgili olarak özellikle Cinemaximum grubunun sosyal medya üzerinden kampanya yürüttüğü görülmektedir. Bağımsız işletmeler ise sosyal medya üzerinden krizi aşmaya yönelik destek kampanyaları düzenlemişlerdir. Cinemaximum tekrar açılma tarihini "Tekrar kavuşmamız elbette büyük olacaktı!" sosyal medya kampanyası ile Facebook üzerinden duyurmuştur. Ayrıca sosyal medyada yeniden açılış kampanyası "#özlediysek sebebi var" etiketiyle gerçekleştirilmiştir (Özlediysek Sebebi Var, 2020). Beyoğlu Sineması, yaptığı kitlesel fonlamada "#Sayenizde kampanyası" ile seyircilerinden destek beklemiştir (Beyoğlu Sineması, 2020). Beyoğlu Sineması kapalı kaldığı dönemde seyircileriyle iletişimi canlı tutmak için 1984 bültenini yayımlamış, bir video ile kitlesel fonlamaya neden ihtiyaç duyduklarını anlatmıştır. Bağımsız salonlardan Kadıköy Sineması krizi aşmak için koltuk destek kampanyası başlatmış ve kısa sürede tüm koltukların satışını gerçekleştirmiştir (K26). Kadıköy Sineması'nın koltuk kampanyasına bazı oyuncuların, yönetmenlerin ve dağıtım şirketlerinin katılarak sektörel dayanışma sergilediği gözlenmiştir (Kadıköy

Sineması, 2020). Bağımsız salonlardan İzmir Karaca Sineması destek istemine, İzmir Büyükşehir Belediyesi bilet alımları ile katkı sağlamıştır. “İzmir Büyükşehir Belediyesi 5.000 bilet olarak destek sağladı. Koltuk ve teknik bakıma harcadık... Yerel yönetimler ve Sivil Toplum Kuruluşları bilet desteği ve hijyen konusunda yardımcı olmalılar” (K37).

Seyircinin Tepkisi

1 Temmuz 2020 tarihinde yeni açılan sinema salonlarına dönüş, beklentilerin altında olmuştur. Seyircinin sinema salonlarına dönememesine ilişkin derinlemesine görüşmeler, sektörel perspektiften bir bakış sağlaması nedeniyle önem taşımaktadır. Derinlemesine görüşmelerde elde edilen veriler, hem genel koşullar hem de sektöre yönelik nedenlerden ötürü seyircinin yeniden sinema salonlarına dönemediği noktasında birleşmektedir. Genel neden “ekonomik kriz var, sağlık krizi seyircinin eğilimlerine yansıyor” (K5; K8) olarak ifade edilmiştir. Derinlemesine görüşmede sektörel nedenler ise K5, K6, K8, K13, K25, K26, K37 tarafından şöyle açıklanmıştır:

“ABD’den *“Tenet”* dışında film gelmedi”; “Yerli yapımcılar önünü görmediği için yerli içeriği gösterime çıkarmadı”; “Yaz ölü sezondur”; “İçerik sorunu var”; “Ana akım komedi ve korku türünde kötü filmler yapıldı”; “Programlama başarısız”; “Promosyonun kalkmış olması”; “Tekelleşme olgusu”; “Pandemide iyice belirginleşen sinemaya gitme alışkanlığının kaybedilmesi”.

Kapanma nedeni olarak işletmeciler, “1 Temmuz sonrası %60 düşüşle kapatsak devam edebilirdik. Kayıp %95. AVM’lerde en büyük gider kira. AVM’de salonu açmazsan ceza kesiyor, mücbir sebepten yararlanarak kira ödemelerinden kurtuluyoruz” (K13) demişlerdir. Sinema salonlarındaki krizi en açık bir biçimde bağımsız salon işletmecisi (K37) ifade etmektedir: “Önümüzü göremiyoruz, seyirci gelmiyor... 1 Temmuz’dan sonra günlük 2-30 kişi geldi, bunlar 14-30 yaş arasıydı ve ağırlıklı 20 yaş altıydı. Sinema çevresinde bilinçli yaşlı seyircimiz var. Pandemiden dolayı gelemediler... Kredi çekerek ayakta kalmaya çalışıyorum. Mal sahibi kira ödemezsen çıkarırım diyor.”

Sinema Salonlarında Mekânsal Yoğunlaşma ve Daralma

Türkiye’de 439 sinema kompleksinin %75’ini zincir işletmeler oluşturmaktadır. Bu durumun, AVM politikasındaki yanlışlıklar nedeniyle arttığı ve sektörde 2019 yılından itibaren küçülme eğilimi olduğu vurgulanmaktadır (K33; K34). AVM’nin yanlış yapılması

ve kümelenmesi sonucunda sinema salonlarının mekânsal olarak yoğunlaştığı ve kendi pazar paylarını daralttıkları gözlenmiştir. İstanbul'da Şişli-Zincirlikuyu-Levent üçgeni örnek olarak incelenebilir (Figure 1). Bu lokasyonda yedi büyük AVM'de üç işletme zincirine ait 66 salon yer almaktadır. 3 km'lik mesafede bu kadar çok salonun iş yapmasını beklemek gerçekçi değildir. Bu kümelenme hem seyirci, hem de gişe paylaşımı açısından "işletmelerin kendi paylarını daralttığını" (K23) göstermektedir. AVM ve buna bağlı olarak sinema salonlarının yoğunlaşması, salonların doluluk oranının %10-12 (K33; K28) arasında olmasının nedenlerini de açıklamaktadır. Bu durum K37'ye göre zincir tekelleşme olgusuna da işaret etmektedir. "İstanbul'da Şişli'den Etiler'e 10 AVM var. Her birinde 10 salon, kendi pastalarını küçültüyorlar" (K23). "Üstelik uygulanan dağıtım ve programlama sistemi hatalı; örneğin Türkiye genelinde bir filmi aynı anda 500 salonda gösterime sokmak gibi..." (K30). Tüm bu olgular salonların Covid-19 öncesinde daralmaya girdiğini göstermektedir. Bu durum katılımcı tarafından şöyle ifade edilmektedir: "AVM'lerle sinema salonlarının sayısı arttı ama yanlış politika sonucu şimdi AVM'ler kapanacağı için sinema salonları da kapanacak. Bunun doğrudan Covid-19 ile ilişkisi yok. Sektörel bir sorun olarak bu daralma yaşanacaktı" (K34). 2020 yılındaki 32 haftalık gösterim periyodunda, pandeminin sinema salonlarına açık etkisinin gözlemlenebileceği ifade edilmiştir; "ilk etapta 100-150, toplamda 300-400 salonun kapanabileceği" (K13; K6) belirtilmiştir. Bazı işletmeciler ise kapanmanın geçici olabileceğini, sektörün kendisini toparladığında salonların yeniden açılacağını düşünmektedir (K5; K7). Covid-19 sonrası sinema salonlarının yarıya ineceği ve bilet adedinin de 50 milyon civarında kalacağı da (K23) ifade edilmektedir.

Sinema Salon İşletmecilerinin Genel İstemleri

Sinema Salonu Yatırımcıları Derneği'nin (SİSAY) Kültür ve Turizm Bakanlığı ile yaptığı görüşmede istemleri şöyle özetlenebilir (Box Office Türkiye, 2020b): Vergi ve prim ertelemeleri, sinema salonlarının mücbir sebep sayılması, rüsumun (eğlence vergisi) kaldırılması, alış ve satışta %8 KDV eşitlenmesi, sinema ekipmanlarından ÖTV'nin kaldırılması, pencereler arası erteleme süresine uyulmaması durumunda cezai işlem uygulanması ve erteleme süresinin 11/12 aya çıkarılması.

Derinlemesine görüşmelerde yönetmen ve bağımsız yapımcılar, bu istemlere özellikle de rüsum ve gösterim süresi bağlamında itiraz etmişlerdir. Endişeleri şu başlıklarda toplamak mümkündür.

Salon krizi

“Pazar daraldı, gelir arttırmaya çalışıyorlar. 2020’de VPF ödemeleri bitti (lokasyon başına 650 dolar), salon gelirleri azaldı” (K34). “Sinema salonu krizi vardı, salonların AVM’lere bağlanması, seyirci sayısının düşmesi, promosyon, toplu bilet satışı, reklam kısıtlaması söz konusu salon krizini büyüttü (K33).

Rüsum

Rüsumun kaldırılması kabul edilemez. Rüsumun %75’i Kültür Bakanlığı’na aktarılıyor. Kültür Bakanlığı da bunun yarısına yakınına yapım grubuna destek olarak veriyor. Rüsum kaldırıldığı an sinema fonu iptal olur. Bu sinemacıların parası ve söz hakkının da sinemacılarda olması gerekir” (K34; K17). “Destek paranın nereden geldiği önemli. Sektörün yarattığı bir kaynak önemli olan o. Yeni yönetmen ve yapımcıların çıkmasını engeller (K33).

22 Aralık 2020 tarihinde Cumhurbaşkanlığı Kararı ile Belediye Gelirleri Kanunu’nda yapılan değişiklikle yerli ve yabancı film gösterimleri için belirlenen rüsum oranı %10’dan %0’a 31.05.2021 tarihine kadar düşürülmüştür. Sinema salonu işletmecileri rüsumun tamamen kaldırılmasını isterken, bağımsız yapımcılar ve yönetmenler rüsumun devam etmesi gerektiğini düşünmektedirler. Çünkü sinema yasasına göre rüsum gelirin %75’i sinema fonuna aktarılmaktadır. Bağımsız yapımcılar ve yeni yönetmenler için sinema fonu, finans planının önemli bir kalemini oluşturmaktadır. Fonun sinema gelirlerinden oluşması sinemacıların fonun kullanımı konusunda daha çok söz sahibi olmalarını sağlamaktadır.

Pencereler ve Erteleme Süresi

Sinema Filmlerinin Değerlendirilmesi ve Sınıflandırılmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik’in (22 Ekim 2019) ilgili maddesine göre (Resmi Gazete, 2019) filmler, gösterime girdiği tarihten itibaren ücretli yayın yapılan kablo, uydu, karasal, internet ve diğer ortamlarda beş ay geçmeden, ücretsiz yayın yapılan uydu, karasal, internet ve diğer ortamlarda altı ay geçmeden ticari amaçla yayınlanamaz.

Sinema salon işletmecileri ile özellikle bağımsız yapımcı ve yönetmenler arasında pencereler ve erteleme süreleri konusunda anlaşmazlık vardır. Örneğin katılımcılardan bağımsız yapımcı K33 ve K34’un yaklaşımları bu itirazı ifade etmektedir: “Gösterimler 12 aya çıkamaz, bağımsız yapımcı sinemalarda bir hafta gösterim şansı buluyor. Sonra 12 ay bekleyecek. Bu durumda sinema salon gösterimini doğrudan pas geçer, dijital

platforma giderim" (K33). "Avrupa'da pandemiden dolayı bu süre daha kısalyor" (K34). Bu anlaşmazlıklar sinema yasanının revizyonunu gündeme getirebilir.

Sinema salonu işletmecilerinin ifadeleri destek beklentilerini ortaya koymaktadır: "Türkiye'de fon sisteminin geliştirilmesi gerekir. Destek fonları çeşitlendirilmeli ve miktarları artırılmalı" (K26). "Devlet desteği Anadolu'daki sinemalar için can suyu olabilir" (K13). "İşletmelerde zincir işletmelerin ağırlığı var (...) Anadolu'daki sinemaları görmüyorlar, sektöre özel destek lazım" (K6). Bu süreç içerisinde Sinema Genel Müdürlüğü Sinema Fonu kapsamında Yerli Film Gösterim Desteği'ni 2 Aralık 2020 tarihinde kamuoyuna duyurmuş ve sinema salonlarına 15 milyon TL'lik destek verileceğini açıklamıştır.

Pandemi Sürecinde Yapım Aksı

Sinema salonların kapanması, gösterimlerin iptal edilmesi, yapımların durması nedeniyle birçok yapımcı dijital platformlara yönelmiş ve belirsizlikten dolayı 2020 yılındaki projelerini 2021 yılına ertelemek durumunda kalmışlardır. Sinema salonlarının kapanması yapım grubunu dijital platformlar üzerinden yeni iş modelleri geliştirmeye yöneltmiştir. Pandemi sürecinin yapım şirketlerine büyük darbe vurduğu ve bu sürecin devam ettiği ve bağımsız sinemacılar için karamsar bir tablo oluşturduğu belirtilmektedir (K11; K10). Ana akım yapımcıların genel değerlendirmesi ise şöyledir: "Önümüzü göremiyoruz, televizyonlar ucuz içerik peşindeler, yapımlar durdu (...) Arşivi değerlendiriyoruz (...) Setler durunca hazırlık aşamasına yöneldik. 6 proje bekliyor" (K28).

Yapımcılar için en önemli konuyu finansman ve ödemeler döngüsü oluşturmaktadır. Yapımı tamamlanan filmler, gösterim olanağı bulamadığı için ödemeler döngüsünde sorunlar yaşamaktadırlar. Ayrıca festival ve gösterim döngüsünün belirsizliği, bu yeni yapımları dijital platformlara yönlendirmektedir (K20; K21). Pandemi döneminde film yapımı bütçeye ekstra masraflar getirmektedir (K10). Proje aşamasındaki yapımlarda ise belirsizlikten dolayı iş programı kesinleştirilememekte, ertelemeler sonucu finans planı ve bütçe konusunda sorunlarla karşılaşmaktadır. Kira ve benzeri giderleri kısmak için ofisler kapatılmakta evden çalışma düzenine geçilmektedir (K33).

Yapımı duran filmlerin nasıl tamamlanacağı ve yararlanılan fonların taahhütlerinin nasıl yerine getirileceği gibi sorular, yapımcıları çözüm bulmakta zorlayan temel konular olarak görünmektedir. "Kültür ve Turizm Bakanlığı ile TRT 12 Punto desteğimiz var (...) Mücbir sebepten film yarım kalabilir. Bu yüzden ek süre istedik. Belirlenen tarihte filmi teslim

etmeyince icra geliyor, ihtarname geliyor!”(K11). Sinema Genel Müdürlüğü 7163 sayılı yasa ile desteklenen filmlerin teslim süresini 36 aya çıkarmıştır (K17). 5224 sayılı yasa ile destek alan yapımların teslim tarihleri de uzatılarak bu konumdaki yapımcı ve yönetmenlere kolaylıklar sağlanmıştır (K22). 1 Haziran 2020 tarihinden itibaren yeni normale geçiş sürecinde, yarım kalan projelerin tamamlanmaya çalışıldığı görülmektedir. Katılımcı K10 yeni normal sürecinde çok küçük ekiplerle çalışmaya başladıklarını, çalışma saatlerinin tepkiler nedeniyle düşürüldüğünü ifade etmiştir. Covid-19 pandemisi sürecinde çekimi devam eden projeler olmakla birlikte birçok projenin ertelendiği saptanmıştır (K11; K10; K17).

Ertelenen veya devam eden yapımlar için dijital platformlar bir çıkış yolu olarak ortaya konmaktadır: Yönetmen katılımcı “Bu yıl gösterime girecek filmim gösterim şansı bulamayınca yapımcı dijital platformla anlaştı” (K20) demiştir. Gösterim şansı bulamayan yapımcı/yönetmen “2021 için bir belirsizlik var, filmim festivallerde ödül aldı, gösterim programını oluşturamıyoruz. Belki de dijital platformlara yöneleceğiz” (K21) demektedir.

Bu süreçte dikkat çeken temel eğilimin, bağımsız yapımların projelerini tamamlamaya çalışması, ancak ana akım projelerinin çoğunluğunun gelecek yıla ertelenmesi olduğu söylenebilir. Bu nedenle yüksek bütçeli filmler yerine orta ölçekli veya küçük bütçeli bağımsız yapımlarda artış olacağı (K30) öngörülmektedir. Yapımcılar mevcut durumda çözüme yönelik yöntemler denemek zorunda kalmışlardır: “Yeni bir proje için çekim mekânında otel tutacaklardı, tüm ekip orada kalsın, eve gidip gelme olmasın diye...” (K10). Reha Erdem’in *Seni Buldum Ya* filmi Zoom’dan çekilmiş ve MUBİ üzerinden seyirciye sunulmuştur.

Covid-19 sürecinde yapım koşullarına ilişkin arayışlar anlatıda da değişimlere neden olmaktadır. Bu değişim katılımcı K10, K21 ve K18 tarafından, senaryoda kalabalık sahnelerin atılması, az mekânda az oyuncunun yer aldığı projelere yönelmesi, küçük ekrana göre kadrajın tasarlanması olarak ifade edilmiştir. Katılımcılardan K31 büyük bütçeli yapımların yakın zamanda gerçekleştirilemeyeceği, yapılan büyük bütçeli işlerin sinema salonlarına gideceği görüşündedir. Alternatif finans arayışında kitlesel fonlamanın denenebileceği (K20), sigortalamanın bir çözüm olmaktan öte “neo liberalizmin verimlilik hezeyanı” (K20) olduğu görüşlerine de yer verilmiştir.

Yapımcı Meslek Örgütlerinin Beklentileri

Bağımsız yapımcıların örgütlendiği SEYAP’ın Kültür ve Turizm Bakanlığından talepleri bu noktada önem kazanmaktadır.⁴ Bu talepler yapım şirketleri de dâhil olmak üzere

sektörün KDV, stopaj, gelir vergisi ödemelerinin bir yıl olarak ertelenmesi, biriken SGK ve vergi borçlarının faizsiz olarak yapılandırılması; proje bazlı (freelance) nitelikte çalışanların en son çalıştıkları işyeri üzerinden üç aylık kısa vadeli çalışma ödeneğinden faydalanabilmelerinin sağlanması; proje bazlı çalışanların sağlık primi ödeme şartlarından bağımsız olarak hizmetlerden yararlanabilmeleri; TRT'nin sektörü desteklemek için Türk filmi satın alması ve ulusal festivallere desteklerin artırılması gibi maddeleri içermektedir. Değer zincirindeki kırılmalardan dolayı, yapım grubuna yönelik kamu desteklerinin artırılması gerekmektedir.

Pandemi Sürecinde Sinema Çalışanları

Sinema sektörün Covid-19 sürecinde görünürlük kazanan en temel yapısal sorunlarından biri "Proje bazlı" yapım modeli ile ilişkilidir. Sinema sektörü yapım modeli "proje bazlı" üretime ve çoğunlukla serbest çalışan (freelancer) modeline dayanmaktadır (K1; K2). Sinema çalışanları (kamera arkası, bütçede çizgi altında yer alanlar) esnek çalışma koşulları ve işler arasındaki uzun aralıklar nedeniyle işsizlik durumlarıyla karşı karşıya kalmaktadırlar (D1; D5; D9). Buradaki temel sorun, sosyal güvenlik sisteminin sinema sektörüne göre düzenlenmemiş olmasıdır (K2). Sinema çalışanları sigortalı (4A) olacakken çoğunlukla serbest çalışan statüsünde (4B) değerlendirilmektedir (K15; K17; D6). EK 6'da soruna çözüm oluşturmamıştır (K15). 5510 sayılı Kanununun EK 6. maddesine göre, çalışma gün sayısı on günden az olanların kendileri tarafından aylık otuz gün hizmet karşılığı primi ödemeleri durumunda bu kişiler Kanununun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamında sigortalı sayılmaktadırlar (Sosyal Güvenlik Kurumu, 2020). Dolayısıyla pandemi döneminde yeterli birikimi olmayan ve ücretlerini 3-6 hafta sonra alabilen kamera arkası çalışanları zor durumda kalmışlardır (D7; D8; D4; K33).

Covid-19 pandemisinin ilk aylarında kapanma sürecinin sonuna doğru başta Sinema-TV Sendikası olmak üzere TESİYAP, TRT ve Reklam Yapımcıları Derneği setlerde nasıl önlem alınacağına dair kılavuzlar hazırlamışlardır. Türkiye'de ortak bir kılavuzun hazırlanamaması sektörde kurumsallaşma olmadığını göstermesi açısından önemlidir. Set çalışanları ile yapılan görüşmelerde önlemlere uyumun yapım şirketleri özelinde değişiklikler gösterdiği, bazı setlerde hijyen, mesafe ve diğer kurallara titizlikle uyulurken bazılarının uygulamaları daha gevşek bıraktıkları dile getirilmiştir (K51; K52). Sinema ve Televizyon Sendikası'nın 5 Ocak 2021 verilerine göre toplam 31 dizi, 4 reklam, 4 film setinde Covid-19'a bağlı 141 vaka ve iki vefat olmuştur (Sinema TV Sendikası, 2021).

Ekonomik Destek Paketleri

Pandemi ve beraberinde uygulanan kısıtların ekonomi üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmak ve hane halkını, firmaları ve finansal piyasaları rahatlatmak üzere politika yapımcılar, mali kaynaklar ve parasal destek paketleri açıklamışlardır. Gelişmiş ülkeler için maliye paketinin GSYH oranı ortalama %11,56 iken bu oran gelişmekte olan ülkeler için ortalama olarak sadece GSYH'nin %2,7'si oranında gerçekleşmiştir (Dinçer, 2020, p. 120). Çeşitli kısıtlar nedeniyle gelişmekte olan ülkelerde açıklanan destek paketlerinin sınırlı kaldığı görülmektedir.

Türkiye'de Covid-19 pandemisinin yarattığı krize yönelik sinema sektörü açısından destek paketi olarak değerlendirilecek faaliyetler a) Ekonomik İstikrar Kalkınma Paketi b) Sinema Fonu c) Covid-19 Sinema ve Televizyon Sektörü Desteği başlıkları altında toplanmıştır.

Ekonomik İstikrar Kalkınma Paketi

7244 sayılı Kanun kapsamında Ekonomik İstikrar Kalkınma Paketi ile çeşitli tedbirler almıştır (Resmi Gazete, 2020). Bu kapsamda;

- Kısa çalışma ödeneği, • Ücretsiz izin, • Yıllık izin, • Toplu izin, • Telafi çalışması, • Esnek çalışma, • Uzaktan çalışma, • Nakdi destek, • KDV, muhtasar ve sosyal güvenlik primi ertelenmesi, • İşe devam kredi desteği, • Kredi anapara ve faiz ödemelerinde üç ay öteleme yer almaktadır.

18.03.2020 tarihinde yayımlanan Türkiye Cumhuriyeti Ekonomik İstikrar Kalkınma Paketi'ne göre, sanatsal faaliyetler ve etkinlik-organizasyon faaliyetleri düzenleyen kurumlara ve vergi mükelleflerine yönelik kredi, anapara ve faiz ödemeleri asgari 3 ay süre ile ertelenmiştir. Sanatsal faaliyetler ve etkinlikler düzenleyen kurumlara ve vergi mükelleflerine yönelik Nisan, Mayıs ve Haziran dönemlerinde verilmesi gereken muhtasar, SGK prim hizmet ve KDV beyannamelerinin ödemeleri altışar ay ertelenmiştir. Nisan, Mayıs ve Haziran 2020 için ücretlerde gelir vergisi stopajı, KDV ve sosyal sigorta prim ödemeleri 6 ay ertelenen sektörler arasında sinema-tiyatro da bulunmaktadır. 4.3.2020 tarihinde yayımlanan Vergi Usul Kanununun Genel Tebliğinde, Covid-19'dan doğrudan etkilenen sinema, tiyatro, etkinlik ve organizasyon hizmetleri gibi sanatsal hizmetlerle ilgili vergi mükelleflerinin mücbir sebeplerden yararlanmaları sağlanmıştır. 518 sıra

nolu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliğine göre hizmet ve turizm sektörü içinde sinema iş kolu ve mesleği mücbir sebep kapsamına alınan iş kolu ve mesleklerden sayılmıştır (Gelir İdaresi Başkanlığı, 2020). Sinema, tiyatro, opera, operet, bale, müze giriş ücretleri KDV oranları, 31.12.2020 tarihine kadar %1'e indirilmiştir. İş yeri kira stopajı %20'den %10'a indirilmiştir. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nca yapılan Sosyal Yardımlar kapsamında 1.000 TL Sosyal Yardım yapılmıştır. Bu kapsamda sinema salon çalışanlarının (yaklaşık 5.129 kişi) kısa çalışma ödeneğinden yararlandığı düşünülmektedir. Kısa çalışma ödeneğinden yararlanabilmek için çalışanın, 450 gün prim ödemiş olması ve başvuru öncesinde 60 gün kesintisiz çalışması zorunluluğu aranmıştır. Sinema-televizyon çalışanları serbest meslek erbabı olarak tanımlandığı ve kendileri için prim ödediklerinden ötürü sosyal güvenlik sisteminde Bağ-Kur'lu (4B) olarak tanımlanmakta ve işçi statüsünde sayılmamaktadırlar. Yapım faaliyetleri doğrudan bu kapsama alınmadığı için film sektörünün söz konusu destekten faydalanamadığı bildirilmektedir.

Sinema Fonu Destekleri

Doğrudan Covid-19'a yönelik olmasa da sinema destek fonunun 2020 yılı destekleri sektör açısından önemlidir. Bu kapsamda destekleri, devletin sektöre yönelik katkıları olarak görmek gerekir. 2020 yılı toplam destek miktarı 310 proje ve 71.143.000 TL'dir. Covid-19 pandemisi sürecinde sağlanan bu destek kıymetli olmakla birlikte pandemi koşulları göz önüne alındığında sektörün beklentisini karşılamadığı görülmektedir.

Yerli Film Gösterim Desteği'ne özel bir vurgu yapmak gerekir. İlk kez 2020 yılı birinci destek paketinde yer verilen Yerli Film Gösterim Desteği kapsamında sinema salonlarına 2021 yılı içinde verilecek 15,9 milyon TL'lik destek, sektör açısından olumlu bir gelişme olarak değerlendirilmiştir (K37; K26; K13). Pandemiden büyük bir darbe alan sinema salonları için önem taşıyan bu destek, özellikle bağımsız, küçük işletmelere nefes aldırma potansiyeline sahiptir. Söz konusu destekten yararlanan sinema salonunda bir yıl boyunca en az on iki film, en az bir hafta süreyle ve günde en az üç seans olacak şekilde gösterilecektir. Devletin sinema salonlarına yaptığı bu somut desteğin önemli olduğu ve doğru bir dağıtımın umulduğu dile getirilmiştir (K37). Destekten 74 ilde 159 salon yararlanmış ve destek miktarı her sinema salonuna 100 bin TL olarak belirlenmiştir (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2020b). Yine bu kapsamda Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin pandemide işini kaybeden esnafa yönelik yardım kampanyasında, ilk etapta destek kapsamına giren meslekler arasına "sinema salonu çalışan"larını dâhil etmesi önemlidir (Ankara Büyükşehir Belediyesi, 2020). Benzer bir şekilde İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin

İzmir Karaca Sineması'na 5.000 bilet olarak destekte bulunması, yerel yönetimlerin pandemideki rolü ve işlevini göstermesi açısından ekonomik katkı bağlamında sembolik ama önemli adımlardır.

Covid-19 Sinema ve Televizyon Sektörü Desteği

Türkiye'de Sinema-TV Sendikası öncülüğünde İKSV'nin katkısı ile Netflix'in 4 milyon TL tutarındaki desteği, pandemi nedeniyle çekimleri kesintiye uğrayan yapımların kamera arkası çalışanlarına dağıtılmıştır. Destek paketi Netflix'ten gelen yönetmelik gereği bütçe formunda çizgi altı çalışanları kapsamaktadır. Serbest çalışanlar (freelancers), Covid-19 pandemisinden dolayı işini kaybedenler destekten öncelikli olarak faydalanmışlardır. Desteğe 4.117 kişi başvuruda bulunmuş ve yaklaşık 1.400 kişiye bir kerelik olmak üzere 2.500 TL destek verilmiştir (K1; K2). Netflix, dünya çapında kamera arkası çalışanlarına destek olmak için pandemi sürecinde önce 100, daha sonra toplam 150 milyon Avroluk destek paketi açıklamış ve farklı ülkelere dağıtmıştır (Sandberg, 2020). Türkiye'deki destek bir yabancı platformun sektör ve pazar açısından konumlanma çabası olarak da değerlendirilebilir. Sinema-TV Sendikası, Netflix ile yeniden iletişime geçerek ilk pakette destek alma imkânı bulamayan kamera arkası çalışanlarının faydalanacağı 2 milyon TL'lik ek kaynağı Mart 2021'de açıklamıştır (Sinema TV Sendikası, 2021).

Sektörün Destek Arayışları

Sektör temsilcilerinin en çok üzerinde durduğu konu kopyalama harcı fonunun (copyright levy) %3-4 oranında sektöre yönelik bir dayanışma fonu oluşturulması gerektiğidir (K15; K17; K34; K18; K14; K16). Meslek örgütlerinin bir araya gelerek oluşturdukları Sinema Meslek Birlikleri Güç Birliği, SEYAP'ın önerisi ile krize yönelik destek paketi için copyright levy (kopyalama harcı) fonundan Covid Destek Fonu oluşturulmasını talep etmektedirler. Bu konuda mevzuatın sorun oluşturduğu (K18; K29), bu fonun telif hakları yasası içinde kaldığı, teklif bir türlü yasallaşmadığı için fonun amaç doğrultusunda kullanılmadığı ancak Telif Hakları Genel Müdürlüğü tarafından müzik ve tiyatro alanına yönelik desteklerin bu fondan sağlandığı belirtilmiştir (K29). Sektör içinde bir başka destek arayışı Covid-19 Sinema Televizyon Acil Destek Fonu'na katkılar bağlamında olmuş, ancak ne sektör içinden ne de sivil toplum kuruluşlarından bir katkı sağlanamamıştır (K31; K1; K2).

Yapılan derinlemesine görüşmelerde sektör temsilcileri var olan yapısal sorunların pandemi sürecinde daha derinleşerek görünür hale geldiğini belirtmişlerdir. Bu çerçevede görüşmelerde, sektörün kurumsallaşmasını tamamlamadığı (K1; K33; K28; K34), dolayısıyla bir endüstriden bahsedilemeyeceği (K23; K16; K27; K34), altyapısının çöktüğü, yeniliğe kapalı olduğu (K9; K10; K20; K33), tekelleşmenin olduğu (K5; K6; K37), mesleki ve sendikal örgütlemeye eksiklik bulunduğu (K24; K22), sansürün ve otosansürün sektörü tıkadığı (K31), bir kültür politikasının olmadığı (K24), güçlü yapımcılara ihtiyaç duyulduğu (K22; K23; K24) ve kayıt dışının önlenmesi gerektiği (K22; K33; K29) belirtilmiştir. Bu temel konuların arasında korsan sorununun belirtilmemiş olması dikkat çekicidir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Covid-19 pandemisinin sinema sektöründe yarattığı krizi, sinema salonları, sinema çalışanları ve yapım grubu özelinde inceleyen bu makalede, sinema sektörüne özgü destek paketlerine acilen ihtiyaç duyulduğu saptanmıştır. Özellikle Avrupa'da görülen sektörün proje bazlı doğasına uygun destek paketlerine benzer politikaların Türkiye'de de uygulanması önem taşımaktadır.

Avrupa Birliği'ndeki pandemi krizinin sinema sektörüne etkileri ve çözüm yolları tartışmalarında destek fonlarının gerekliliği üzerinde durulmakta ve bu fonların sürdürülebilirliği konusunda da kaygılar duyulmaktadır. Bunun için öngörülen iki senaryo bulunmaktadır: Birincisi medyayı bir bütün olarak değerlendirmek (sinema, televizyon, dijital platformlar, internet reklamcılığı gibi) ve buradan elde edilen gelirlerden fonlara kaynak aktarmaktır. İkincisi ise kapitalizmin kriz zamanlarda kendi ürettiği bir çözüm olarak sigortalama üzerinde yoğunlaşmaktadır (Avrupa Görsel İşitsel Gözlemevi Webinarsı, 2020). Bordoni'nin, Streeck'ten aktardığı gibi "özel sigorta şirketleri, sosyal güvenliğin garantörleri olarak siyasi parti ve hükümetlerin yerine" geçmiştir (as cited in Bauman & Bordoni, 2018, p.181). Bu uygulamanın özellikle yapım grubunun bütçelerine ek masraflar getireceği kuşkusuzdur. Görüşmelerden yapım grubunun bu gelişmeye sıcak bakmadığı izlenimi edinilmiştir. Bu konuda Türkiye'de ve dünyada bir somut gelişme olmamasına karşın düşünce düzeyinde tartışılmaktadır.

Sinema sektöründeki krizin derin ve ağır yaşanmasında iki temel unsurun eş zamanlı olarak ortaya çıkması süreci etkilemektedir. Birincisi Türkiye ekonomisi krizdeyken Covid-19 pandemisi ve krizine yakalanmış olmasıdır. İkincisi ise sinema sektörünün 2019 yılı pop-corn krizini henüz atlatamadan pandemiyle yeni bir krizin içine girmesidir.

Bu durum Covid-19 pandemisinin daha yıkıcı hissedilmesine neden olmuştur. Pandemi sinema sektörünü etkilemiş ve yapısal sorunları görünür kılmıştır. Yapılan derinlemesine görüşmelerde katılımcılar sadece Covid-19 pandemi krizi ile ilgili değil, sinema sektörünün genel konularında da sorun, talep ve görüşlerini dile getirmişler ve sektörün desteklenmesinin önemine dikkat çekmişlerdir. Derinlemesine görüşme ve alanyazını taraması sonucunda, Türkiye’de sinema sektörünün kurumsallaşmasını tamamlamadığı, yeterli sermaye birikimi oluşturmadığı için endüstrileşemediği savı tekrar zemin bulmuştur. Bu durum kriz zamanlarını daha da ağırlaştırmaktadır. Covid-19 pandemisinin yarattığı ekonomik belirsizlikler sinema sektöründe kayıplara neden olmaktadır. İstihdam kaybı, özellikle kamera arkası çalışanları ve sinema salonu çalışanları arasında yaşanmaktadır. Zarar gören işletmeler açısından ise salon işletmeleri, dağıtımçı ve ithalatçılar, yapım şirketleri başta yer almaktadır. Mevcut halk sağlığı krizi bitmeden ekonomik krizin de sonlanmasının mümkün olmadığı (Elgin & Yalaman, 2020) gerçeğinden hareketle, sinema sektöründe krizin derinleşerek süreceği öngörülebilir. Bu yüzden destek paketlerine ihtiyaç duyulmaktadır. Destek paketleri kısa vadede Covid-19’un arızalarını gidermeye, uzun vadede ise sektörün yapısal sorunlarını çözmeye yönelik olmalıdır. Türkiye’de sinema sektörü için bir sinema politikasına ihtiyaç bulunmaktadır. Bu bağlamda Türkiye’de devletin Covid-19 pandemisinden kaynaklanan sinema sektöründeki krize yönelik doğrudan destek paketleri olmamasına karşın, sinema fonu desteklerini sürdürüyor olması kıymetlidir.

Birçok meslek örgütü ve temsilcisinin ifade ettiği gibi pandemi sürecinde sektörün kısa vadedeki ihtiyaçlarının karşılanması, orta ve uzun vadede ise faaliyetlerinin sağlıklı bir şekilde devam edebilmesi için yapım şirketleri, sinema salonları ve sinema çalışanlarının korunmasına yönelik ayrı destek paketlerine ihtiyaç vardır. Bunun için devletin, yerel yönetimlerin ve sivil toplum kuruluşlarının işbirliği ile krizden olumsuz etkilenenlere hızlı ve etkili şekilde müdahale edilmelidir.

Sinema-TV Sendikası, İKSV ve Netflix iş birliği ile gerçekleştirilen “Covid-19 Sinema ve Televizyon Sektörü Desteği” Türkiye’de sinema alanına özgü ilk ve tek sivil toplum destek girişimidir. Bu paket bundan sonraki salgın ve benzeri krizler için önemli bir kılavuz işlevi görmektedir. Bu fona farklı katkılar aranmış, ancak ne sektör içinden ne de sivil toplum kuruluşlarından bir katkı sağlanamamıştır (K31; K1; K2). Yerli platformların, sektörün önemli temsilcilerinin ve sivil toplum kuruluşlarının benzer bir işbirliği çerçevesinde hareket etmemeleri de sorgulanmaya açıktır. Covid-19 pandemisindeki gibi kriz dönemlerinde destek paketleri ekonomik katkının yanında moral-motivasyon

açısından da bir değer taşımakta ve böylece krizin göreceli olarak daha rahat atlatılmasına katkı sunmaktadır.

21. yüzyılın pandemi ve krizlerle geçeceğine dair derin bir kuşku duyulmaktadır. Bu kapsamda destek mekanizmalarının oluşturması ve kalıcı olması için yasal düzenlemeler yapılmalı, "Sinema-Televizyon Kriz Destek Fonu" oluşturulmalıdır. Buradaki temel sorun fon kaynaklarının belirlenme koşulları ve sürdürülebilirliğinin sağlanmasıdır. Bu kapsamda fona şu kalemler ilk elden kaynak oluşturabilir:

1. Telif Hakları Genel Müdürlüğü'nde toplanan "kopyalama harcı bedeli" gelirin bir kısmı,
2. Sinema fonunda toplanan gelirin bir kısmı,
3. RTÜK gelirlerinin bir kısmı
4. Şans oyunları gelirlerinden fona aktarılacak miktarlar

Bu fon serbest çalışanlar dâhil, tüm sinema sektörünün yararlanacağı biçimde kurulmalıdır. Sektördeki serbest çalışanların belirlenmesinde sendika, dernek ve meslek örgütlerinden yardım alınabilir. Fona katkı sunacak sektör kuruluşlarının, sivil toplum örgütleri ve özel kurumların yapacakları katkıların vergiden düşüleceği belirtilmelidir. Sivil toplum girişimleri tarafından destek paketleri oluşturulması ve bunların fonlanmasında kolaylaştırıcı ve cazip kılıcı teşviklerin yaratılması önem taşımaktadır.

Yapılan derinlemesine görüşmeler sonucunda genel destek paketlerinden öte, alana özgü destek paketleri oluşturulması gerektiği ortaya çıkmaktadır. Örneğin sektör çalışanlarına yönelik destek paketleri, proje bazlı (freelance) çalışma yapısına göre oluşturulmalıdır. Covid-19 pandemisinin yarattığı krizi, sinema çalışanlarının sosyal güvenliği ve hakları konusunda iyileştirmeler ve yeni yasal düzenlemelerle tersine çevirmek, dönüştürmek mümkündür. Bu çerçevede;

1. Sektörün çoğunluğunun proje bazlı ve sosyal güvencesiz olarak çalıştığı göz önüne alındığında, Fransa'daki örnekten (Intermittent du spectacle) hareketle aralıklı eğlence çalışanı/ kültür işçisi tanımını içerecek yeni bir Sinema İş Yasası hazırlanmalıdır. Fransa'daki örnekte belirlenen yıllık 507 saat, Türkiye koşullarında sektör bileşenleri ve yasa yapıcılarının görüşmeleri doğrultusunda saptanabilir.
2. Covid-19 pandemisinde sıkça anılan sosyal devlet anlayışı çerçevesinde ekonomik durumu uygun olmayan sanatçı ve sinema çalışanlarının sosyal güvencesiz olarak çalıştıkları dönemin telafi edilmesi için Geriye Dönük Borçlanma Yasasından yararlandırılarak emekli olmaları sağlanmalıdır.

Dijital platformların yükselişi dünyada da gözlenen bir eğilim olmasına karşın pandemi bu süreci hızlandırmıştır. Bu kapsamda değer zincirinde ilk sırada olan sinema salonları kapanma tehlikesiyle karşı karşıya kalmıştır. Pandemi sırasında eve kapanma seyir pratiklerinde, alışkanlıklarında önemli değişimler getirmiştir. Dijital platformları sinema salonlarına karşı bir düşman olarak konumlandırmaktansa yapılacak mevzuat düzenlemeleriyle sinema salonları desteklenebilir. Avrupa Birliği ülkelerinde uygulanmaya başlanan yerel olmayan dijital platformların sinema fonunu desteklemesi politikalarına (Kostovska, Raats, & Donders, 2020) benzer olarak dijital platformların yıllık gelirlerinin %2'si sinema salonlarına dağıtılmak üzere sinema fonuna aktarılabilir. Böylece düşüşatolarının sürekliliği için bir kaynak yaratılmış olur.

Türk sinemasının güçlü yapımcılara ihtiyacı vardır. Yapım grubunu güçlendirmek için yalnızca ulusal değil, uluslararası fonlama mekanizmalarının çoğullaşmasını sağlamak gerekmektedir. Bu kapsamda örneğin;

1. Creative Europe'a yeniden üye olunmalıdır. Creative Europe Programı, AB tarafından kültür ve görsel-ışitsel sektörlerin desteklenmesi için oluşturulmuş olan bir birlik programıdır. Amaçları arasında kültür ve diğer yaratıcı sektörlerin, dijital çağın ve küreselleşmenin fırsatlarından yararlanmasını desteklemek; sektörlerin ekonomik potansiyeline, sürdürülebilir büyümesine, istihdama ve sosyal entegrasyona katkı sağlamak ve Avrupa'nın kültür/medya sektörlerinin, yeni uluslararası fırsatlara, pazarlara ve kitlelere ulaşmasına yardımcı olmaktır. Türkiye 2016 yılında Yaratıcı Avrupa Programından çıkmıştır (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2016).
2. Telif Hakları Yasa tasarısı bir an önce yasalaşmalıdır. Sektörde eser sahipleri ve bağlantılı hak sahiplerinin kazanımları yasal güvence altına alınmalıdır.

Ayrıca Türk sinema sektörünün ekonomik ve istihdam büyüklüğünü, gelişim trendlerini, yapısal durumunu görmek için özerk bir yapıda Görsel-İşitsel Gözlemevi'nin kurulması gerekmektedir. Sağlam sermaye birikimine sahip olmayan, yapısal sorunlarla ilerleyen, kurumsallaşma ve örgütlenmesini tamamlamamış sinema sektörünün bu krizi kolay atlattığı mümkün görünmemektedir. Türk sinema sektörünün yapısal sorunlarını çözmek için Covid-19 pandemisi katalizör işlevi görebilir. Sinema hem ulusal kültürün önemli bir temsilcisi hem de kültür ekonomisi içinde yüksek katma değer yaratma potansiyeline sahip olması nedeniyle desteklenmelidir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Bu makale TÜBİTAK-SOBAG 1001 COVID-19 ve TOPLUM konulu proje kapsamında desteklenen 120K625 nolu "COVID-19 Pandemisi ve Sinema Sektöründe Kriz" başlıklı projeden elde edilmiştir. Yazarlar araştırma desteği için TÜBİTAK'a teşekkür ederler.

Yazar Katkısı: Çalışma Konsepti/Tasarımı: H.E., S.D.E.; Veri Toplama: Ş H.E., S.D.E., S.D.; Veri Analizi /Yorumlama: Ş H.E., S.D.E., S.D.; Yazı Taslağı: Ş H.E., S.D.E., S.D.; İçeriğin Eleştirel İncelemesi: Ş H.E., S.D.E., S.D.; Son Onay ve Sorumluluk: Ş H.E., S.D.E., S.D.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The authors have no conflict of interest to declare.

Grant Support: This paper is based on research project supported by The Scientific and Technological Research Council of Turkey (TÜBİTAK) project No: 120K625/ "COVID-19 Pandemic and Crisis in the Film Industry". The authors thank TÜBİTAK for the research support.

Author Contributions: Conception/Design of study: H.E., S.D.E.; Data Acquisition: Ş H.E., S.D.E., S.D.; Data Analysis/Interpretation: Ş H.E., S.D.E., S.D.; Drafting Manuscript: Ş H.E., S.D.E., S.D.; Critical Revision of Manuscript: Ş H.E., S.D.E., S.D.; Final Approval and Accountability: Ş H.E., S.D.E., S.D.

ENDNOTES

1. Sinema Genel Müdürlüğü temsilcisi (K22) ile yapılan derinlemesine görüşme verileri.
2. Pandemiden dolayı müzik ve tiyatro alanı da çok zor günler geçirmektedir. Telif Hakları Genel Müdürlüğü müzisyenlere ve tiyatrolara yönelik ayrı ayrı destek projeleri açıklamıştır.
3. Burada temel meselenin, yakın tarih üzerine yazmanın zorlukları olduğu ileri sürülebilir. Bir bağlamda tanıklığı yapılan bu büyük tarihsel dönüşüm Rousso'dan ödünç alınan bir ifadeyle "bitmemiş bir tarih"tir (2021, p. 249). Ancak bu sürecin içinden yazmak zorluklarıyla birlikte bir gerekliliktir. Rousso (2021, p. 250) Walter Benjamin'in "tarihi tersten ele alma" davetine kulak kabartılması gerektiğini belirtir.
4. Derinlemesine görüşmede paylaşılan kurumsal yazışma metni.

REFERENCES

- Abisel, N. (1994). *Türk sineması üzerine yazılar*. Ankara, Turkey: İmge.
- Ağırır, B. (2020). Önsöz: Salgın sonrası neler olacak?. In. D. Bayındır (Ed.), *Salgın: Tükeniş çağında dünyayı yeniden düşünmek* (pp.7-14). İstanbul, Turkey: Tellekt.
- Ankara Büyükşehir Belediyesi. (2020). Mansur Yavaş iyilik hareketinde ikinci dalgayı başlattı. Retrieved from <https://www.ankara.bel.tr/haberler/mansur-yavas-iyilik-hareketinde-2-dalgayi-baslatti/>
- Arslan, S. (2011). *Cinema in Turkey: A new critical history*. Oxford, UK: Oxford University Press.
- Atalay Mazlum, A., & Mazlum, M. M. (2017). Sosyal bilimlerde araştırma yönteminin belirlenmesi. *Route Educational and Social Science Journal*, 4(4),1-21.
- Aydemir, Ş. (2019, February 2). Sinema kavgasında ilk dalga çekilirken. *Gazete Duvar*. Retrieved from <https://www.gazeteduvar.com.tr/yazarlar/2019/01/18/sinema-kavgasinda-ilk-dalga-cekilirken>

- Aydemir, Ş. (2018, January 1). Perdede sezon finali: Tekeller kapışıyor ya da hepiniz oradaydınız! *Gazete Duvar*. Retrieved from <https://www.gazeteduvar.com.tr/yazarlar/2018/12/28/perdede-sezon-finali-tekeller-kapisiyor-ya-da-hepiniz-oradaydiniz>
- Aytemiz, M. (2020). Covid-19 sonrası Türk sinema endüstrisi üzerine bir inceleme. *Turkish Studies*, 15(4), 69-93.
- Avrupa Görsel İşitsel Gözlemevi (2020). Covid-19 audiovisual sector measures, data-tracking project. Retrieved from <https://www.obs.coe.int/en/web/observatoire/covid-19-audiovisual-sector-measures>
- Avrupa Görsel İşitsel Gözlemevi Webinarı, (2020, July 5). The audiovisual sector in the time of covid-19 [Video dosyası]. Retrieved from <https://www.youtube.com/watch?v=RtKv25TjwwA&t=258s>
- Bauman, Z., & Bordoni, C. (2018). *Kriz hali ve devlet*, (Y. Aloğan, Trans.). İstanbul, Turkey: İthaki.
- BECTU (2020, December 26). Half of creative freelancers borrowing money to survive covid-19 crisis. Retrieved from <https://bectu.org.uk/news/half-of-creative-freelancers-borrowing-money-to-survive-covid-19-crisis/>
- Beyoğlu Sineması (2020, October 21). Beyoğlu Sineması'nın desteğinize ihtiyacı var / sayenizde. Retrieved from <https://fongogo.com/Project/Sub/x-22#Story>.
- Box Office Türkiye (2020a). Türk filmleri son on yıl. Retrieved from <https://boxofficeturkiye.com/turk-filmleri/>
- Box Office Türkiye (2020b). Sinemada normalleşme süreci 6 aydan uzun sürebilir. Retrieved from <https://boxofficeturkiye.com/haber/box-office-turkiye-sinemada-normallesme-sureci-6-aydan-uzun-surebilir--2568>
- Brody, R. (2020, April). Lessons for the movie industry from the 1918 Influenza Pandemic. *New Yorker*. Retrieved from <https://www.newyorker.com/culture/the-front-row/lessons-for-the-movie-industry-from-the-1918-influenza-pandemic>
- Coronavirus Global Box Office (2020, December 5). Estimated impact of the coronavirus on box office revenue worldwide from 2020 to 2025. Retrieved from <https://www.statista.com/statistics/1170721/impact-coronavirus-global-box-office-revenue/>
- Sinema TV Sendikası (2021). Retrieved from <https://www.sinematvsendikasi.org/covid-19/sts-covid-19-acil-destegi/>
- Creswell, J. W. (2013). *Nitel araştırma yöntemleri – beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni*. (M. Bütün & S. B. Demir, Trans.). Ankara, Turkey: Siyasal Kitabevi.
- Çakar Bikiç, N. (2020). Pandemi etkisi: Kısa film festivalleri ve yaşanan dönüşüm üzerine bir değerlendirme. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi (e-gifder)*, 8(2), 1234-1261.
- Deloitte (2020). Covid-19 outlook for the US media and entertainment industry. Retrieved from <https://www2.deloitte.com/us/en/pages/technology-media-and-telecommunications/articles/covid-19-outlook-on-media-industry.html>
- Dinçer, N. N. (2020). Covid-19 Krizinin dünya ekonomisi üzerine etkileri. In. Ö. F. Çolak (Ed.), *Salgın ekonomisi* (pp. 113-128). Ankara, Turkey: Elif Yayınevi.
- Elgin, C., & Yalaman, A. (2020). Covid-19 salgınının yol açtığı ekonomik krize karşı açıklanan ekonomik teşvik paketleri. In. Ö. F. Çolak (Ed.), *Salgın ekonomisi* (pp. 393-414). Ankara, Turkey: Elif Yayınevi.
- Erem, O. (2019, January 23). Sinema yasası: Neden tartışılıyor, yeni yasa çözüm olacak mı? *BBC News*. Retrieved from <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-46925169>

- Erkılıç, H. (2003). *Türk sinemasının ekonomik yapısı ve bu yapının sinemamıza etkileri*, (Proficiency in Art Thesis). Retrieved from <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Erkılıç, H. (2008). Sinema politikaları çerçevesinde filmlere sağlanan devlet desteği. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi* (33) 57-71.
- Erkılıç, H. (2014). Başlangıçtan günümüze Türkiye sinemasının ekonomik yapısı. In A. Çelik (Ed.), *Sinemada bir asır* (pp. 216-229). Antalya, Turkey: ANSET.
- Erkılıç, H., Duruel Erkılıç, S., & Değirmen, S. (2020). *Covid-19 pandemisi ve sinema sektöründe kriz* (Proje No. SOBAG 120K625).
- Evren, B. (1997). *Değişim döneminde Türk sineması*. İstanbul, Turkey: Antrakt.
- İçişleri Bakanlığı (2020). *Koronavirüs ek tedbirleri genelgesi*. Retrieved from <https://www.icisleri.gov.tr/koronavirus-ek-tedbirleri-genelgesi>
- Gelir İdaresi Başkanlığı (2020). Vergi usul kanunu genel tebliği (Sıra no: 518). Retrieved from <https://www.gib.gov.tr/vergi-usul-kanunu-genel-tebliği-sıra-no-518>
- Global Box Office (2020). Retrieved from <https://www.comscore.com/Insights/Press-Releases/2021/1/Comscore-Announces-Global-Box-Office-Totals-For-2020>.
- Golding, P., & Murdock, G. (1991). Culture, communications and political economy. *Mass Media and Society*. 2(1). 15-32.
- Kadıköy Sineması (2020). [Tweet] Retrieved from <https://twitter.com/kadikoysineması/status/1291751297474007041>
- Kalemcı, R. A., & Özen, Ş. (2011). Institutional change in the Turkish film industry (1950-2006): The "social exclusion" impact of globalization. *TODAIÉ's Review of Public Administration* 5(1) 69-120.
- Kanzler, M. (2014). *The Turkish film industry key developments 2004 to 2013*. European Audiovisual Observatory, Strasbourg.
- Kanzler, M., & Simone, P. (2020). *Focus 2020 world film market trends tendencies du marché mondial du film*, European Audiovisual Observator.
- Katsarova, I. (2020). Coronavirus and the European film industry. Retrieved from [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2020/649406/EPRS_BRI\(2020\)649406_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2020/649406/EPRS_BRI(2020)649406_EN.pdf).
- Kostovska, I., Raats, T., & Donders, K. (2020). The rise of the 'Netflix tax' and what it means for sustaining European audiovisual markets. *Innovation: The European Journal of Social Science Research*, 423-441. <https://doi.org/10.1080/13511610.2020.1774354>
- Keyman, F. (2020). Post-corona dünya, Türkiye ve sivil toplum. In D. Bayındır (Ed.), *Salgın: Tükeniş çağında dünyayı yeniden düşünmek* (pp. 221-245). İstanbul, Turkey: Tellekt.
- Kim, In Kyung (2020). The impact of social distancing on box-office revenue: Evidence from the Covid-19 pandemic. *Quantitative Marketing and Economics*, 19(1), 93-125. <https://doi.org/10.1007/s11129-020-09230-x>
- Kültür ve Turizm Bakanlığı (2016). Program hakkında. Retrieved from <https://cedturkiye.ktb.gov.tr/TR-152130/program-hakkında.html>

- Kültür ve Turizm Bakanlığı (2020a). *Kültür ve sanat tesislerinde kontrollü normalleşme süreci genelgesi*. Retrieved from <https://www.ktb.gov.tr/Eklenti/73194,kultur-genelge-12pdf.pdf?0>,
- Kültür ve Turizm Bakanlığı (2020b). Sinema salonlarına 159 milyonluk bakanlık desteği. Retrieved from <https://basin.ktb.gov.tr/TR-281512/sinema-salonlarına-159-milyonluk-bakanlik-destegi.html>
- Merriam, S. B. (2015). *Nitel araştırma*. (S. Turan, Trans.). Ankara, Turkey: Nobel.
- Parc, J., & Messerlin, P. (2020). When protectionism does not protect you anymore! How to enhance the European film industry. *Innovation: The European Journal of Social Science Research*, 33(4), 387–392.
- Rouso, H. (2021). *Şimdiki zamanın tarihini yazmak*. İstanbul, Turkey: İletişim
- OECD (2020a). Coronavirus (Covid-19) and cultural and creative sectors: Impact, policy responses and opportunities to rebound after the crisis webinar [Video dosyası].
- OECD (2020b, September 7). Culture shock: Covid-19 and the cultural and creative sectors, Retrieved from <https://www.oecd.org/coronavirus/policy-responses/culture-shock-covid-19-and-the-cultural-and-creative-sectors-08da9e0e/>,
- Özlediyssek Sebabi Var (2020). Retrieved from <https://www.cinemaximum.com.tr/kampanyalar/tekrar-kavusmamiz-elbette-buyuk-olacakti>
- Özön, N. (1985). *Sinema uygulayımı, sanatı tarihi*. İstanbul, Turkey: Hil Yayın.
- Resmi Gazete (2019). Retrieved from <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2019/10/20191022-8.htm>.
- Resmi Gazete (2020). Yeni koronavirüs (covid-19) salgınının ekonomik ve sosyal hayata etkilerinin azaltılması hakkında kanun ile bazı kanunlarda değişiklik yapılmasına dair kanun. Retrieved from <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/04/20200417-2.htm>
- Sandberg, B. E. (2020). Netflix increases virus relief fund by 50 percent to \$150 million. *Hollywood Reporter*. Retrieved from <https://www.hollywoodreporter.com/news/netflix-increases-virus-relief-fund-by-50-percent-150-million-1290718>
- Scognamillo, G. (2003). *Türk sinema tarihi*. İstanbul, Turkey: Kocabalçık Yayınevi.
- Sinema TV Sendikası (2021). Retrieved from <https://www.instagram.com/sinematvsindikasi/?hl=tr>
- Sosyal Güvenlik Kurumu (2020). Sıkça sorulan sorular. Retrieved from http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/sgk/tr/calisan/sikca_sorulan_sorular/ek6
- Şener, E. (1970). *Yeşilçam ve Türk sineması*. İstanbul, Turkey: Kamera Yayınları.
- Taner, G. (2020). Toplumun geleceği sanatla kurulacak. In D. Bayındır (Ed.), *Salgın: Tükeniş çağında dünyayı yeniden düşünmek* (pp. 397-400). İstanbul, Turkey: Tellekt.
- Tanrıöver, H. (2010). *Türkiye’de film endüstrisinin konumu ve hedefleri*. İstanbul, Turkey: İTO
- Teksoy, R. (2008). *Turkish cinema*. İstanbul, Turkey: Oğlak.
- TÜİK (2019). Sinema ve tiyatro istatistikleri. Retrieved from <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Sinema-ve-Tiyatro-Istatistikleri-2019-33622>
- Turner, G. (1999). *Film as social practice*. London, UK: Routledge.

- UNESCO (2020). Culture in crisis: Policy guide for a resilient creative sector. Retrieved from <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000374631>
- UNIC (2020). International union of cinemas. Retrieved from <https://www.unic-cinemas.org/>
- Wasco, J. (2004). The political economy of film. In T. Miller & R. Stam (Eds.), *A companion to film theory* (pp. 221-233). Oxford, UK: Blackwell.
- Whiting, K. (2020). This is how coronavirus has changed the film and TV industry, *World Economic Forum*. Retrieved from <https://www.weforum.org/agenda/2020/05/covid-19-coronavirus-tv-film-industry/>
- World Economic Forum (2020, July 19). The media, entertainment and culture industry's response and role in a society in crisis. Retrieved from <https://www.weforum.org/whitepapers/the-media-entertainment-and-culture-industry-s-response-and-role-in-a-society-in-crisis>
- Yavuz, D. (2020). 2020 yılında, sayılarla Türkiye sinema vizyonu, *Antrakt Sinema*, Retrieved from <https://www.antraktsinema.com/makale.php?id=811>
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (8th ed.). Ankara, Turkey: Seçkin.

TABLES AND FIGURES

Table 1: Kùltür ve Turizm Bakanlığı Sinema Genel Mùdùrlùđù Sinema Bilet Sisteminde Yer Alan Son İki Yıla Ait Box Office Verileri

Yıllar	2019	2020
Vizyona Giren Yerli Film Sayısı	150	59
Vizyona Giren Yabancı Film Sayısı	262	123
Vizyona Giren Toplam Film Sayısı	412	182
Yerli Film Seyirci Sayıları	33.783.524	13.937.998
Yabancı Film Seyirci Sayıları	25.638.357	3.452.934
Toplam Seyirci Sayıları	59.421.881	17.390.932
Toplam Seyirci Artış	-15,60%	-70,73%
Yerli Film İzlenme Oranı	56,85%	80,15%
Yabancı Film İzlenme Oranı	43,15%	19,85%
Yerli Film Hasılat (TL)	531.468.277	235.070.460
Yabancı Film Hasılat (TL)	445.474.694	64.374.207
Toplam Hasılat (TL)	976.942.970	299.444.667

Kaynak: (Derinlemesine görüşme K22)

Table 2: Katılımcılar Listesi

Katılımcı	Alan/Kurum
1/K1	Sendika Yöneticisi
2/K2	Sendika Yöneticisi
1/D1	Ses Teknisyeni
2/D2	Yapım Amiri
3/D3	Sanat Departmanı
4/D4	Set Çalışanı
5/D5	Yapım Grubu
6/D6	Sanat-Kostüm
7/D7	Reji Asistanı
8/D8	Kamera Asistanı
9/D9	Kamera Asistanı
10/D10	Kamera Asistanı
3/K3	Dijital Platform Yöneticisi
4/K4	Sigorta Şirketi Yöneticisi
5/K5	İthalatçı-Dağıtımçı
6/K6	Sinema Salon İşletmecisi
7/K7	Sinema Salon İşletmecisi
8/K8	Dağıtımçı
9/K9	Görüntü Yönetmeni
10/K10	Görüntü Yönetmeni/Yapımcı
11/K11	Yönetmen
12/K12	Festival Yönetmeni
13/K13	Meslek Örgütü Yöneticisi
14/K14	Meslek Örgütü Yöneticisi
15/K15	Oyuncu
16/K16	Meslek Örgütü Yöneticisi
17/K17	Meslek Örgütü Yöneticisi
18/K18	Meslek Örgütü Yöneticisi
19/K19	Kamu Yöneticisi
20/K20	Yönetmen
21/K21	Yönetmen
22/K22	Kamu Yöneticisi
23/K23	Yapımcı
24/K24	Festival Yönetmeni
25/K25	Dağıtımçı
26/K26	Bağımsız Sinema Salonu İşletmecisi
27/K27	Festival Yönetmeni
28/K28	Yapımcı
29/K29	Kamu Yöneticisi
30/K30	Festival Yönetmeni
31/K31	Görüntü Yönetmeni
32/K32	Sinema Salon İşletmecisi
33/K33	Bağımsız Yapımcı
34/K34	Bağımsız Yapımcı
35/K35	Sektör Veri Analiz
36/K36	Meslek Örgütü Temsilcisi
37/K37	Bağımsız Sinema Salonu İşletmecisi
38/K38	Meslek Örgütü Temsilcisi
39/K39	Yönetmen
40/K40	Senarist
41/K41	Kamera Asistanı
42/K42	Kamera Asistanı

Figure 1: İstanbul Şişli-Zincirlikuyu-Levent Üçgeninde Sinema Salonu/AVM Kümelenmesi

